

หนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน:
การศึกษาโครงสร้างและวาทศิลป์ในสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่า¹
Dhammma's Books of Vipassana Isan Monks: A Study of
Structure and Styles in Narrative Discourse¹

กุสุมา สุ่มมาตร² และราชนันท์ นิลวรรณภา³
Kusuma Soommat² and Rachan Nillawannapha³

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “หนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน: การสื่อสารสารัตถธรรมและการสร้างอุดมการณ์”

² นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150

³ ผศ.ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150

¹ The article research was a part of research entitled “Discourse Structure Styles Dhammma's Books Vipassana Isan”

² Ph. D. Candidate, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, 44150, Thailand

³ Asst. Prof. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, 44150, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: kusuma3083@gmail.com

(Received: January 9, 2018; Received: March 12, 2018; Accepted: March 16, 2018)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่า 2) เพื่อศึกษาชนิดของวัจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่า โดยเก็บข้อมูลจากตัวบทหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานจำนวน 20 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าจำนวน 40 โครงสร้าง มีชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน 5 ชนิด และเรียงลำดับตามความถี่ ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทาง จำนวน 15 โครงสร้าง รองลงมา เป็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ 14 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าแม่ชี อุบาสก อุบาสิกา 6 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าชาติพันธุ์และประเพณี 3 โครงสร้าง และโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าผู้หญิงที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม 2 โครงสร้าง ชนิดของวัจนลีลาโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานมีคุณลักษณะทางวัจนลีลามี 3 คุณลักษณะและเรียงลำดับตามความถี่ ดังนี้ คุณลักษณะความซับซ้อน 111.4 ต่อ 1,000 คำ คุณลักษณะความแจ่มชัด 72.1 ต่อ 1,000 คำ คุณลักษณะความเป็นปึกแผ่น 56.8 ต่อ 1,000 คำ ทั้งนี้ คุณลักษณะความซับซ้อน มีตัวบ่งชี้ทางภาษา 4 ตัวบ่งชี้ คือ คำเชื่อมสัมพันธ์สาร ประพันธ์สรรพนาม บุพบท คุณนามวิลีแปลง ลักษณะความแจ่มชัด มีตัวบ่งชี้ทางภาษา 2 ตัวบ่งชี้ คือ การระบุคำศัพท์ คำแสดงหลักฐาน คุณลักษณะความเป็นปึกแผ่น มีตัวบ่งชี้ทางภาษา 4 ตัวบ่งชี้ คือ คำบุรุษสรรพนามที่ 1 และ 2 คำเรียกขาน คำลงท้าย และคำสร้อย

คำสำคัญ: หนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน โครงสร้าง วัจนลีลา สัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่า

Abstract

This research aimed to study 1) types of narrative discourse structures, and 2) types of styles in narrative discourse structures by collecting data from 20 titles of Dhamma Books of Vipassana Isan. The results of the research found that, out of 40 narrative discourse structures, there were 5 types of narrative discourse structures found in the Dhamma Books of Vipassana Isan, described in order based on frequency of use. For the most part, 15 of them were historical and travel narrative discourse structures, followed by 14 of sacred narrative discourse structures, 6 of discourse structures of narrations regarding nuns, upasaka and upasika, 3 of ethnic and traditional narrative discourse structures, and 2 of discourse structures of narrations regarding women who were obstacles in dhamma practice. For types of styles, the narrative discourse structures found in the Dhamma Books of Vipassana Isan consisted of 3 stylistic attributes, described in order based on frequency of use as follows: complexity attributes, accounting for 111.4 per 1,000 words; explicitness attributes, accounting for 72.1 per 1,000 words; solidarity attributes, accounting for 56.8 per 1,000 words. In this regard, there were 4 linguistic markers found in the complexity attributes, which were conjunctions, relative pronouns, prepositions, nominalized noun phrases; 2 linguistic markers found in the explicitness attributes, which were lexical indicators, premise indicators; 4 linguistic markers found in the solidarity attributes, which were first and second person pronouns, address terms, sentence-final particles, and elaborating words.

Keywords: Dhamma's Books Vipassana Isan Monks, Structure, Styles, Narrative Discourse

บทนำ

หนังสือธรรมะเป็นงานเขียนประเภทที่มีพัฒนาการเริ่มต้นจากพระไตรปิฎก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศศึกษาค้นคว้า และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา จวบจนปัจจุบันหนังสือธรรมะในประเทศไทยจัดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่งที่ใช้ถ่ายทอดหลักธรรม คำสอนของพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่ เช่น พระพุทธทาส หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่มั่น ภูริทัตโตก็มีหนังสือธรรมะเพื่อใช้เผยแผ่คำสอน ดังที่นารีนารถ สำลี [1]กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือธรรมะไว้ว่า “นอกจากจะถือเป็นหลักฐานทางคัมภีร์และศาสนวัตถุแล้ว ยังเป็นงานเขียนที่รวบรวมหลักสั่งสอนศาสนาและศีลธรรม อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคมและทำให้พระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลาย”

หนังสือธรรมะจัดเป็นงานเขียนที่มีบทบาทสำคัญสืบเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการศึกษาหนังสือธรรมะในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาเชิงประวัติและพัฒนาการของเนื้อหาภาษาในหนังสือธรรมะ ดังจะเห็นได้จาก งานวิจัยของนารีนาด ลำลี [1] เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาและเนื้อหาในหนังสือธรรมะ” ตลอดจนงานวิจัยที่เน้นศึกษาหนังสือของพระสงฆ์เป็นรายบุคคล หรือการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เช่น งานวิจัยของหทัยรัตน์ อยู่คล้าย [2] เรื่อง “ศึกษากลวิธีการแสดงธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต” งานวิจัยของเกลียวพร พุทธิภิญโญ [3] เรื่อง “การเผยแผ่ธรรมะในสังคมไทยร่วมสมัย : ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมของว.วชิระเมธีและดั่งตฤณ”

จากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยหนังสือธรรมะส่วนใหญ่เน้นการศึกษาเนื้อหาธรรมะการใช้ภาษา พุทธวิธีการสอน แต่การศึกษาหนังสือธรรมะด้านเรื่องเล่า (Narrative) ซึ่งเป็นเนื้อหาหนึ่งที่แทรกในหนังสือธรรมะยังไม่มีผู้ศึกษา อีกทั้งการศึกษาหนังสือธรรมะ โดยใช้แนวคิดสัมพันธสารวิเคราะห์ (Discourse Analysis) ดังที่ราชบัณฑิตยสถาน [4] กล่าวว่า เป็น “การศึกษาความเกี่ยวพันร้อยเรียงประโยคในภาษาพูดและภาษาเขียนขึ้นเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าระดับประโยค คือ ระดับย่อหน้า หรือเป็นบทสนทนา บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาด้านตัวบ่งชี้ทางภาษา (Linguistic Markers) และวัจนลีลา (Style) ในโครงสร้างสัมพันธสาร (Discourse Structure)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาหนังสือธรรมะประเภทเรื่องเล่า โดยใช้แนวคิดสัมพันธสารวิเคราะห์เพื่อศึกษาโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าและวัจนลีลาเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เข้าใจวิธีการสื่อสารในหนังสือธรรมะ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ ผู้วิจัยคัดเลือกหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานจำนวน 5 รูป ได้แก่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต [5] หลวงปู่ฝั้น อาจาโร [6] พระราชนิโรธรังสี (เทศก์ เทสรังสี) [7] พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺ-โท) [8] และพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) [9] ซึ่งหนังสือธรรมะของพระสงฆ์ดังกล่าวมีลักษณะร่วมประการหนึ่ง คือ เรื่องเล่าเชิงประวัติในด้านที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติธรรม หรือวิธีการในส่วนที่ทำให้รายละเอียดด้านเรียนรู้ธรรมะภาคปฏิบัติ เช่น การธุดงค์ การเดินทางเผยแผ่หลักธรรม เหตุการณ์ประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ดังตัวอย่าง

“เมื่อพูดถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 นานับทีไรเป็นพิเศษในที่นี้ด้วยว่าการยังรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าของพระอาจารย์ฝั้น เป็นที่จดจำและประทับใจในบรรดาลูกศิษย์ลูกหาและบรรดาพุทธบริษัทจำนวนมากในจังหวัดอุบลราชธานีจนกระทั่งทุกวันนี้ ปีนั้นอยู่ในราวกลางพรรษา พ.ศ.2487 จังหวัดอุบลราชธานี ฝนตกต่อเนื่องไปด้วยทหารญี่ปุ่นซึ่งเข้าตั้งมั่นอยู่ จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ฝ่ายสัมพันธมิตรจะต้องจ้องทำลายล้าง โดยส่งเครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิดตามจุดยุทธศาสตร์อยู่เสมอ ชาวบ้านร้านถิ่นจึงพากันอพยพหลบไปออกป่ายตามรอบนอกหรืออำเภอขึ้นนอกที่ปลอดภัยจากทหารญี่ปุ่น ในตัวเมืองอุบล จึงเจียบเหงาหงอนดั่ง จะหลงเหลืออยู่ก็เฉพาะผู้ที่มีความจำเป็นไม่อาจโยกย้ายหรืออพยพเท่านั้น ตกกลางคืนคนเหล่านี้จะนอนตาไม่หลับลงง่าย ๆ ต้องคอยหลบภัยทางอากาศกันอยู่เสมอปกติเครื่องบินฝ่ายพันธมิตรจะมาทิ้งระเบิดในราวอาทิตย์ละ 2 หรือ 3 ครั้ง ถ้าวันไหนเครื่องบินเข้ามาล่งล้ำเข้ามาทิ้งระเบิด พระอาจารย์ฝั้นจะบอกล่วงหน้าให้บรรดาลูกศิษย์ทั้งหลายรู้อย่างน้อย 2 ชั่วโมง เช่นในตอนเย็นขณะพระเณรซึ่งเป็นศิษย์กำลังจัดน้ำถวายอยู่นั้น ท่านจะเตือนขึ้นว่า ให้ทุกคนรีบทำกิจให้เสร็จไปโดยเร็ว แล้วเตรียมหลบภัยกันให้ดี คืนนี้เครื่องบินจะมาทิ้งระเบิดอีกแล้ว ภิกษุสามเณรทั้งหลายก็รีบทำตามที่ท่านสั่งพอตกตอนกลางคืนก็มีเครื่องบินเข้าทิ้งระเบิดจริง ๆ บางครั้งในตอนกลางวันแท้ ๆ ท่านบอกลูกศิษย์ลูกหาว่าเครื่องบินมาแล้วรีบทำอะไรให้เสร็จ แล้วรีบไปหลบภัยกันเสีย ทุกองค์ต่างมองตากันด้วยความงุนงง แต่ก็ไม่นานนักก็มีเครื่องบินเข้ามาจริง ๆ ชาวบ้านหอบลูกจูงหลานเข้าไปหลบภัยในวัดเต็มไปหมด พระอาจารย์ฝั้นก็ลงจากกุฏิไปเตือนให้อยู่ในความสงบ แล้วให้ภาวนา พุทโธ พุทโธ ไว้โดยทั่วกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่”

ทั้งนี้ การศึกษาโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน ผู้วิจัยใช้แนวคิดของลองเอเคอร์ (Longacre) ซึ่งอ้างถึงในจันทิมา อังคพนิชกิก [10] ให้คำจำกัดความของคำว่า โครงสร้างสัมพันธสารหรือโครงสร้างข้อความ (Discourse Structure) และจากการประมวลแนวคิดของลองเอเคอร์ หมายถึง รูปลักษณะของข้อความที่ประกอบกันขององค์ประกอบหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในข้อความประเภทใดประเภทหนึ่ง การกล่าวถึงโครงสร้างข้อความนี้ เป็นการกล่าวถึงโดยพิจารณาที่รูปโครงสร้างเป็นสำคัญ เพราะมีความเชื่อว่าข้อความแต่ละประเภทย่อมจะประกอบกันภายใต้โครงสร้างอย่างใดอย่างหนึ่ง

ลองเอเคอร์ (Longacre) อ้างถึงในจันทิมา อังคณิกขิก [10] จัดประเภทของข้อความตามรูปแบบของโครงสร้างโดยใช้ 2 หลักเกณฑ์ ได้แก่ ความสำคัญกับตัวละคร/ผู้กระทำ (Agent Orientation) และการเรียงลำดับเวลา (Temporal Succession) และจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ได้ข้อความ 4 ประเภท ได้แก่ สัมพันธสารประเภทโน้มน้าว (Hortatory Discourse) สัมพันธสารประเภทปฏิบัติ (Procedural Discourse) สัมพันธสารประเภทพรรณนา (Expository Discourse) และสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่า (Narrative Discourse)

นอกจากนี้ แนวคิดของลองเอเคอร์ด้านโครงสร้างสัมพันธสารและโครงเรื่องนั้น ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดดังกล่าวตั้งที่ สุทธิรา คำบุญเรือง [11] นำประเด็นโครงเรื่องมาจากประเด็นรูปของสัมพันธสาร รูปและความหมายของลองเอเคอร์ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ รูปของสัมพันธสารมีองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ โครงสร้างผิว (Surface Structure) และโครงสร้างทางความหมาย (National Structure) โดยผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาชนิดของโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของ พระสายปฏิบัติอีสาน

อนึ่ง การศึกษาด้านวจนลีลาเป็นแนวคิด ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์หนึ่งที่กล่าวถึงรูปแบบการใช้ภาษา ดังที่ ราชบัณฑิตยสถาน [4] กล่าวไว้ว่า “วจนลีลา (Style) คือ วิชาภาษาหรือรูปแบบของภาษาที่แปรตามสถานการณ์ ส่วนใหญ่มักแบ่งเป็นประเภทย่อยตามระดับความเป็นทางการ เช่น วจนลีลาทางการ และวจนลีลาไม่ทางการ” และจากการทบทวนวรรณกรรม ด้านวจนลีลามีการวิจัยที่ศึกษาคุณลักษณะทางวจนลีลาของภาษาไทย ซึ่งอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ [12] พบว่า มี 14 คุณลักษณะ ดังนี้ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นทางการ ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความถูกต้องแม่นยำ ความขัดแย้งขัดคำ ความซื่อสัตย์ ความปิดบังอำพราง ความสั้นกระชับ ความเป็นอัตวิสัย การโน้มน้าว ความเป็นปึกแผ่น และความเบี่ยงบัง

จากทบทวนแนวคิดวจนลีลาและคุณลักษณะทางวจนลีลาของภาษาไทยทำให้ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้วจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน กล่าวโดยสรุป การศึกษา “หนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน : การศึกษาโครงสร้างและวจนลีลาในสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่า” เป็นแนวทางการวิจัยหนึ่งที่ทำให้เข้าใจ วิชาภาษาในหนังสือธรรมะประเภทเรื่องเล่า และเป็นประโยชน์ต่อองค์ความรู้วิชา และสัมพันธสารวิเคราะห์ โดยศึกษาจากตัวบทหนังสือธรรมะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาชนิดของโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน
- 2) เพื่อศึกษาวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. หลักเกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลหนังสือธรรมะ (Text) โดยใช้ข้อมูลเอกสาร (Documentary) การวิจัยนี้มีหลักเกณฑ์คัดเลือกข้อมูลหนังสือธรรมะ (Text) พระสายปฏิบัติอีสาน มีดังนี้

1.1 เป็นพระสงฆ์ที่เน้นวัตรปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน และธุดงค์วัตร

1.2 เป็นพระสงฆ์ที่มีรณภาพและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศ

1.3 เป็นพระสงฆ์ที่มีผลงานสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ ตำรา คู่มือ เป็นต้น โดยคัดเลือกสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวที่มีเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) 4 หนังสือดังกล่าวพิมพ์เผยแพร่มากที่สุดจำนวน 10 เล่มและพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่การตีพิมพ์ครั้งแรก - พ.ศ.2559

จากข้างต้น ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล (Text) หรือตัวบทจากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือที่มีเนื้อหาสารัตถธรรมหรือเนื้อหาพุทธธรรมหรือคำสั่งสอน ในรูปแบบบรรยายธรรมะของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต [6] หลวงปู่ฝั้น อาจาโร [5] พระราชนิโรธรังสี (เทสก์ เทสรังสี) [10] พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) [9] และพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) [8] โดยหนังสือดังกล่าวพิมพ์เผยแพร่มากที่สุดจำนวน 10 เล่ม เก็บรวบรวมจากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพระสายปฏิบัติละ 4 เล่ม และหนังสือดังกล่าวพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่การตีพิมพ์ครั้งแรก - พ.ศ.2559 รวมสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาไทยที่ใช้เป็นตัวบทศึกษาครั้งนี้รวม 20 เล่ม

⁴ เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) คือ เลขรหัสสากลที่กำหนดขึ้นใช้สำหรับสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือทั่ว ๆ ไป มีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง เพื่อความสะดวก ถูกต้องในการควบคุมข้อมูลสิ่งพิมพ์ในด้านการสั่งซื้อ การแลกเปลี่ยน การบริการ เมื่อกำหนดให้หนังสือไปแล้ว ห้ามนำกลับมาใช้ซ้ำอีกโดยเด็ดขาด

2. วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 2 วิธีคือ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

2.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.1.1 ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานจำนวน 40 โครงสร้าง โดยแต่ละข้อความมีความยาว 100 - 350 คำ

2.1.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานโดยใช้แนวคิดโครงสร้างสัมพันธ์สารและโครงเรื่องของโรเบิร์ตอี ลองเอเกอร์ (Robert E. Longacre) ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดดังกล่าวดังที่สุทธิรา คำบุญเรือง [11] กล่าวไว้

2.1.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์วัจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน โดยแนวคิดคุณลักษณะทางวัจนลีลาของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ [12] ซึ่งพบว่า คุณลักษณะทางวัจนลีลาของภาษาไทยมี 14 คุณลักษณะ ได้แก่ ความแจ่มชัด ความซับซ้อน ความเป็นทางการ ความเป็นวัตถุวิสัย การบังคับ-ชี้แนะ ความสั้น กระชับ การโน้มน้าว ความเชื่อสัจย์ ความถูกต้องแม่นยำ ความขัดแย้งขัดคำ ความปิดบังอำพราง ความเป็นอัตวิสัย ความเป็นปีกแผ่น และความเยี่ยงบัง

2.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ หรือนับจำนวนความถี่ชนิดโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะ โดยโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่ามี 40 โครงสร้าง จำแนกเป็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติ และอนุทินการเดินทาง จำนวน 15 โครงสร้าง รองลงมา เป็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ 14 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าแม่ชี อุบาสก อุบาสิกา 6 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าชาติพันธุ์และประเพณี 3 โครงสร้าง และโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าผู้หญิงที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม 2 โครงสร้าง

2.2.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวัจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะ โดยนับจำนวนความถี่ของคำต่อ 1,000 คำ [11] ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ จำนวนคำ 1,000 คำ มีคำศัพท์ต้องการวิเคราะห์เท่าใดก็นับเป็นหนึ่ง และอัตราส่วนที่หาร คือ 1,000 ไม่ใช่ 100 ด้วยเหตุนี้แผนภูมิแท่งในภาพที่ 1 และ 2 จึงมีค่ารวมเกิน 100 อีกทั้งคุณลักษณะทางวัจนลีลามีรายละเอียดดังข้อ 2.1.3 เช่น คุณลักษณะความซับซ้อน หมายถึง คุณลักษณะที่มีตัวบ่งชี้ทางภาษาที่มีการขยายความอย่างซับซ้อน โดยมีตัวบ่งชี้ทางภาษา ได้แก่ คำเชื่อมสัมพันธ์สาร นามวลีแปลง บุพบท ประพันธสรรพนาม ส่วนคุณลักษณะความแจ่มชัด หมายถึง คุณลักษณะที่มีตัวบ่งชี้ทางภาษาที่มีการขยายความโดยให้รายละเอียด โดยมีตัวบ่งชี้ทางภาษา ได้แก่ การระบุคำศัพท์ คำแสดงหลักฐาน ดังตัวอย่าง

ต่อมาเมื่อท่านเริ่มสร้างวัดป่าบ้านตาดได้ไม่นาน ปีนั่นเป็นปี 2500 ครบถึงพุทธกาล ท่านพ่อลีจึงได้จัดเตรียมงานฉลองพระพุทธศาสนาขึ้นที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ...

ดังนั้น เมื่อเรื่องนี้ทราบถึงท่านพ่อลีแล้ว ท่านจึงรีบสั่งเด็ดขาดกับท่านอาจารย์เจื้อย ให้ไปตามท่าน (หลวงตา) ซึ่งพ่อต้อยู่ในงานครั้งนั้นมาช่วยแก้ปัญหาให้ ท่านอาจารย์เจื้อยรับคำสั่งจากท่านพ่อลีให้ไปบอกท่านว่า...

จากตัวอย่างนี้มีคุณลักษณะความซับซ้อน ดังจะเห็นได้จาก คำเชื่อมสัมพันธ์สาร เช่น ต่อมา เมื่อ ดังนั้น...จึง บุพบท เช่น จาก ที่ ประพันธสรรพนาม เช่น ซึ่ง คุณลักษณะความแจ่มชัดด้วยวิธีการการระบุคำศัพท์ หรือการกล่าวถึงชื่อเฉพาะ เช่น วัดป่าบ้านตาด วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

ผลการศึกษา

1. ชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน

ผลการศึกษาชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานมีความถี่ ดังนี้ โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทาง 15 โครงสร้าง รองลงมา เป็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ 14 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าแม่ชี อุบาสก อุบาสิกา 6 โครงสร้าง โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าชาติพันธุ์และประเพณี 3 โครงสร้าง และโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าผู้หญิงที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม 2 โครงสร้าง และมีรายละเอียดดังนี้

1.1 โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทาง

โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทาง หมายถึง สัมพันธสารที่มีตัวละครเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา และเล่าเรื่องการเดินทางไปสถานที่ต่างที่สัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องการจุดประสงค์ และการเผยแผ่หลักธรรม คำสอน ดังนี้

พ.ศ.2463 ท่านอาจารย์มั่น ได้ไปจำพรรษาอยู่ที่อำเภอบำบ่อ จังหวัดหนองคาย จะเห็นว่าอาจารย์มั่น ท่านจะอยู่ไม่ประจำที่ จะท่องธุดงค์ไปเรื่อย ๆ ลูกศิษย์ลูกหาผู้หวังความเจริญในทางธรรม จึงติดตามท่าน ไปเรื่อย ๆ เพื่อจะได้เรียนรู้ธรรมและปฏิบัติธรรมให้สูงขึ้น

ก่อนนี้ การศึกษาธรรมปฏิบัติธรรม เป็นเรื่องคร่ำครึล้าสมัย แต่ท่านอาจารย์มั่นได้ปฏิบัติให้ดู อยู่กับธรรมอย่างเป็นสุขให้เห็น จนความรู้สึกแก่ลบของผู้คนค่อยจางไป

พุทธบริษัทกล่าวว่า มรรค ผล นิพพาน มันล้าสมัย จึงไม่สนใจต่อการปฏิบัติธรรม ไม่ว่าพระภิกษุ สามเณร หรืออุบาสกอุบาสิกาพากันเหินห่างจากธรรม

แต่เมื่อได้มีผู้ปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังจนได้บรรลุมรรค ผล นิพพานได้รับผลแห่งความเย็นอกเย็นใจ ทั้งพระภิกษุและฆราวาสทุกท่านได้ประจักษ์แก่ใจตน ความเชื่อผิด ๆ ที่ว่ามรรค

หลวงปู่มั่น ฐิตโต [5]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทางของหลวงปู่มั่น โดยระบุปี เวลา กล่าวคือ มีคำบ่งชี้ เช่น พ.ศ. 2504 ฤดูแล้ง ภายในพรรษา ออกพรรษา ซึ่งการเล่าเรื่องดังกล่าวทำให้เห็นการปฏิบัติกิจของสงฆ์ อย่างวิริยะ อุตสาหะ ในการเผยแผ่คำสอนทางพุทธศาสนา จนกระทั่งหลวงปู่มั่นอาพาธ อีกทั้งโครงสร้างสัมพันธ์สารดังกล่าว ยังปรากฏโครงเรื่องรองที่แสดงให้เห็นว่ามีลูกศิษย์แสดงความห่วงใย และปรารถนาดีต่อหลวงปู่มั่น แต่มิได้ระบุชื่อ และใช้คำเรียกว่ารวม ซานุศิษย์ ขณะเดียวกัน ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นอนุทินการเดินทางของพระสงฆ์เพื่อสืบทอดพุทธศาสนา ทั้งในส่วนการ เผยแผ่ต่อฆราวาสและบรรพชิต

1.2 โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์

โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง สัมพันธสารที่มีตัวละครเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นข้อมูลรายละเอียดของเรื่อง โดยมีอนุภาค (Motif) แสดงสิ่งอัศจรรย์ ปาฏิหาริย์จนนำไปสู่อารมณ์สะท้อนใจต่อการรับสารดังนี้

ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2520 ซึ่งเป็นที่หลวงพ่อบุชา สุภัทโท มีอายุได้ 59 ปี พรรษาที่ 38 หลวงพ่อ ได้ออกเดินทางจากวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่กรุงเทพฯ และในวันที่ 5 พฤษภาคม 2520 ได้ขึ้นเครื่องบินออกจากดอนเมือง เพื่อเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธธรรมในประเทศไทย โดยมีท่านอาจารย์สุเมโธ เป็นศิษย์ติดตาม

ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2520 ขณะที่เครื่องบินกำลังบินอยู่นั้น ได้เกิดอุบัติเหตุยางระเบิด 1 เส้น บนอากาศ พนักงานแอร์โฮสเตส พนักงานการบินต่าง ๆ จึงได้ประกาศให้ผู้โดยสารเตรียมตัวรัดเข็มขัด ไม่ว่า รongเท้า แวนตา แม้กระทั่งพนักพนักก็ต้องถอดออกให้หมด

เหตุการณ์ในขณะนั้น ทุกคนเฝ้าจับตามอง ไม่มีใครพูดจากับใครใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนตัวหลวงพ่อก็ คิดในใจว่า เป็นครั้งแรกที่ท่านได้เดินทางมาต่างประเทศเพื่อสร้างประโยชน์แก่พระศาสนา จะเป็นผู้มีบุญอย่างนี้ เสียหรือ เมื่อท่านระลึกได้ดังนี้ ก็กำหนดจิตตั้งสัตย์อธิษฐาน มอบชีวิตให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กำหนดจิต รวมไว้ที่ใดที่หนึ่ง ขณะนั้นหลวงพ่อก็ได้รับความสงบเยือกเย็นมากเหมือนดังไม่มีอะไรเกิดขึ้น จนกระทั่งเครื่องบิน ลดระดับลงสู่สนามบินด้วยความปลอดภัย

สิ่งที่หลวงพ่อบอกใจก็คือ ขณะเมื่อเครื่องบินเกิดอุบัติเหตุยางระเบิดขึ้นต่างคนก็ต่างร้องเรียกว่า

“หลวงพ่อบอกช่วยปกป้องพวกเราทุกคนด้วย”

แต่เมื่อพ้นอันตรายแล้ว เครื่องบินลงสู่สนามบินด้วยความปลอดภัย เดินลงจากเครื่องบินเสร็จ มีแต่คน หันไปยกมือไหว้ พวกแอร์โฮสเตสทั้งหมด มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่หันมาประนมมือไหว้พระ หลวงพ่อบอกว่า นี่เป็นสิ่งที่แปลกมาก

เมื่อหลวงพ่อกลับมาถึงประเทศไทยแล้ว มีคนได้เรียนถามหลวงพ่อกับเครื่องบินว่า เมื่อเกิด อุบัติเหตุเครื่องบินมัน เอียงวูบ ๆ เช่นนั้น เจ้าหน้าที่เขาบอกให้เตรียมตัว หลวงพ่อบอกอย่างไร

“คู่ชาขึ้นนั่งสมาธิหลับตา ตั้งจิตรวมลงผ่อนลมเข้าออก พัง ๆ ไปที่ล้อเครื่องบิน จนกระทั่งเครื่องบินมีการทรงตัว เมื่อเครื่องบินลงจอดเรียบร้อยแล้วจึงลืมตา”

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ หลวงพ่อได้เล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า ทางหอบังคับการบินนั้น เขาได้จัดส่งเฮลิคอปเตอร์ขึ้นคุ้มกันความปลอดภัย ส่วนทางพื้นดินก็มีรถดับเพลิงเตรียมคอยดับไฟ ถ้าเกิดมีเพลิงไหม้ขึ้นแต่ก็น่าแปลกใจที่เครื่องบินลงสู่สนามด้วยความปลอดภัย ไม่มีอะไรเป็นอันตรายแก่ผู้อยู่บนเครื่องบินทุก ๆ คน

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) [8]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) โดยมีคำบ่งชี้ที่แสดงความผิดปกติของเครื่องบิน จากนั้นมีการใช้ภาษาที่แสดงความศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่แฝงนัยยะปาฏิหาริย์ที่เป็นการรวมจิตเป็นสมาธิของพระโพธิญาณเถร และอนุภาค (Motif) แสดงสิ่งอัศจรรย์ หรือมีการให้รายละเอียดของการนั่งสมาธิเพื่อให้สถานการณ์วิกฤติผ่านพ้นไปได้ ได้แก่ คู่ชาขึ้นนั่งสมาธิหลับตา ตั้งจิตรวมลงผ่อนลมเข้าออก พัง ๆ ไปที่ล้อเครื่องบิน จนกระทั่งเครื่องบินมีการทรงตัว

1.3 โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าแม่ชี อุบาสก อุบาสิกา

โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าแม่ชี อุบาสก อุบาสิกา หมายถึง สัมพันธสารที่มีตัวละครเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสตรีที่ปฏิบัติธรรม ได้แก่ แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่แสดงถึงความสามารถพิเศษที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม และแสดงความมุ่งมั่นในการรักษาพระพุทธศาสนา ดังนี้

“แม่ชีแก้วที่อยู่บ้านห้วยทรายนี้ เป็นลูกศิษย์ดั้งเดิมของท่านอาจารย์มั่นมาตั้งแต่เป็นสาวโน้นนะ แกลวนาเป็นตั้งแต่เป็นสาวโน้น ถ้าวันไหนกลาวันแปลก ๆ พอท่านอาจารย์มั่นบิณฑบาตมาถึงนั้น ท่านจะว่า”

“วันนี้ออกไปวัดนะ” เพราะท่านหยั่งทราบทุกอย่าง ที่นี้พอท่านจะจากที่นั่นไป ท่านก็บอกตรง ๆ เลยบอกว่า “นี่ถ้าเป็นผู้ชายแล้วเราจะเอาไปบวชเป็นเณรด้วย”

อายุตอนนั้นราว 16-17 ปี “นี่เป็นผู้หญิงมันลำบากลำบาก ไม่เอาไปแหละ อยู่ที่นี่แหละ จะเป็นบ้าครอบครวเหมือนโลกเขา ก็แล้วแต่เถอะ”

ว่าแล้วท่านก็ไป ก่อนจะไปท่านสั่งว่า “แต่อย่ากลาวนนะ”

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) [9]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าที่กล่าวถึงแม่ชีแก้ว โดยมีคำระบุสถานที่ว่าตัวละครแม่ชีแก้วอยู่ที่บ้านห้วยทราย และให้ข้อมูลเชิงอ้างอิงว่าเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการแนะนำตัวละครเบื้องต้น จากนั้นก็เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นประเด็นความสามารถของแม่ชีแก้ว และบทบาทผู้ศรัทธาพุทธศาสนา หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างสัมพันธ์สารเป็นวิธีการสื่อสารหนึ่งที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรมะของแม่ชี

1.4 โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าชาติพันธุ์และประเพณี

โครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าชาติพันธุ์และประเพณี หมายถึง สัมพันธสารที่มีตัวละครให้ข้อมูลหรือเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์และประเพณี ดังนี้

ส่วนใหญ่พวกเขาकिनมันแทนข้าว เพราะทำอะไรอะไรไม่ได้ผล (ในตอนนั้น) เห็นแล้วน่าสงสาร พอตีอาจารย์เทศก์ชอบมันต้มอยู่แล้ว จึงบอกเขาว่าเราชอบมันต้ม ถ้าไม่ชอบละก็ ไม่มาดอก พวกเขาดิใจ จึงพากันไปขุดมันมาต้ม รุ่งขึ้นนำมาใส่บาตรจนเต็ม ใส่บาตรก็พากันหัวเราะชอบใจกันใหญ่

ชาวเขากล่าวว่าอาจารย์เทศก์จะไม่ฉันทจริง จึงตามมาดูถึงที่ อาจารย์เทศก์จึงฉันทมันต้มให้เห็นกับตา ปีนั้นปลูกข้าวไม่ได้ดี เพราะฝนไม่มี ต้นข้าวเหี่ยวแห้งกันไปหมด

อีก 10 วันจะเข้าพรรษา “เขาพากันจัดเสนาสนะให้เราอยู่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝนตกลงมาอย่างน่าอัศจรรย์ เขาพากันดีใจอย่างล้นพ้น ว่าเป็นเพราะบุญของเขาที่ทำวัดให้เราอยู่ ข้าวได้เขียวขจีงามทันหุ่ทันตา ปีนั้นเขาทำไร่ได้ข้าวมากจนเหลือบริโภค บางคนจนได้ขายก็มี แต่ไหนแต่ไรมา หากพระไปจำพรรษาอยู่กับหมู่เขมมิได้ อาจารย์เทศก์บอกว่า “เราอาจเป็นพระองค์แรกในเมืองไทยก็ได้ ที่ได้ไปจำพรรษาอยู่กับหมู่เขมมิ”

พระราชนิธโรรังสี (เทศก์ เทสรังสี) [7]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าที่หลวงปู่เทศก์เป็นผู้เล่าเรื่อง โดยใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 1 เรา โดยเล่าเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่หลวงปู่เทศก์เคยจำพรรษา และแสดงอานิสงส์หรือผลของการทำบุญกับหลวงปู่เทศก์ทำให้การปลูกข้าวอุดมสมบูรณ์

1.5 โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าผู้หญิงเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม

โครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าผู้หญิงเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรม หมายถึง สัมพันธสารที่มีตัวละครหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาที่ปฏิบัติธรรมไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติธรรม ดังนี้

“ขณะที่หลวงปู่ฉันจำพรรษาอยู่ที่วัดบรมนิวาสนั้นเอง วันหนึ่งหลวงปู่สั่งให้พาหลวงปู่ฉันไปนมัสการเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถระ (หนู ฐิตปัญโญ) ที่วัดสระปทุม (วัดปทุมวนารามในปัจจุบัน) ระหว่างทางหลวงปู่เดินสวนกับผู้หญิงคนหนึ่ง และนับแต่นั้นมาท่านก็ไม่อาจลืมนางนั้นได้เลย เพราะความรักอุบัติขึ้นในจิตใจของท่านเสียแล้วท่านบอกกับตนเองว่าจะต้องจัดความรู้สึกดังกล่าวออกไปเสียเมื่อกลับมาถึงวัดบรมนิวาสหลวงปู่ฉันจึงนั่งภาวนาแก้ไขจิตอยู่ 3 วันจึงไม่เป็นผล ดวงหน้าของสตรีนั้นยังคงตราตรึงในความรู้สึกนึกคิดของท่าน เมื่อเห็นว่าสุดท้ายนี้จะแก้ไขได้ด้วยตนเองเสียแล้ว ท่านจึงเล่าความให้หลวงปู่สั่งให้ฟังเพื่อหาวิธีแก้ไขหลวงปู่สั่งให้ฉันนำไปพักในพระอุโบสถ พร้อมกับให้พิจารณาทำความเพียรให้หนัก ท่านบำเพ็ญเพียรอยู่ในอุโบสถเป็นเวลา 7 วัน จึงรู้ชัดถึงบุพเพสันนิวาสระหว่างตนเองกับสตรีนั้น ซึ่งในอดีตเคยเป็นสามีภรรยากันมาก่อน เมื่อทราบเหตุแล้วจึงตัดขาดความรู้สึกที่เกิดขึ้น และลืมนางคนนั้นไปได้อย่างเด็ดขาด”

หลวงปู่ฉัน อาจารย์ [6]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าที่หลวงปู่ฉันเผชิญกับปัญหาการทวนระลึกถึงผู้หญิง ซึ่งเป็นปัญหาในการปฏิบัติธรรม โดยมีโครงเรื่องรอง คือ ตัวละครหลวงปู่สั่งให้เป็นผู้แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เห็นได้ว่าโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรองแสดงให้เห็นว่าปัญหาเกิดจากผู้หญิง และการแก้ไขปัญหานี้ผู้ช่วยล้วนช่วยกันแก้ไขปัญหานี้

จากผลการวิจัยชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานดังกล่าว ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นชนิดของโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าและคำบ่งชี้ เพื่ออธิบายลักษณะทางภาษาหรือคุณลักษณะทางวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ และในลำดับต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอชนิดของวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. ชนิดของวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน

ชนิดของวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน เป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ วจนลีลา (Style) คือ วิชาหรือรูปแบบของภาษาที่แปรตามสถานการณ์ ส่วนใหญ่มักแบ่งเป็นประเภทย่อยตามระดับความเป็นทางการ เช่น วจนลีลาทางการ และวจนลีลาไม่ทางการ [11] ซึ่งชนิดของวจนลีลาในการศึกษาครั้งนี้มีการจำแนกชนิดตามหลักเกณฑ์ตัวบ่งชี้ทางภาษา ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้ากลุ่มตัวบ่งชี้ทางภาษาเป็น 3 คุณลักษณะ คือ คุณลักษณะความซับซ้อน คุณลักษณะความแจ่มชัด และคุณลักษณะความเป็นปึกแผ่น

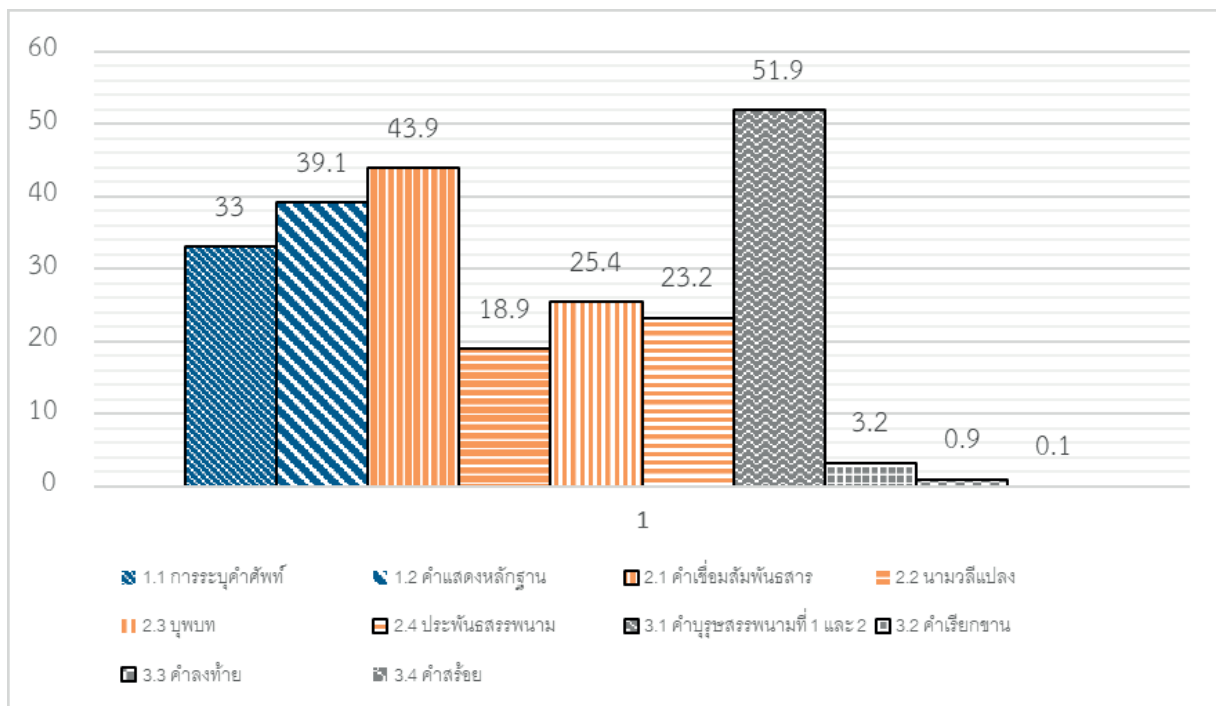
คุณลักษณะความซับซ้อน หมายถึง คุณลักษณะที่มีตัวบ่งชี้ทางภาษาที่มีการขยายความอย่างซับซ้อน โดยมีตัวบ่งชี้ทางภาษา ได้แก่ คำเชื่อมสัมพันธ์สาร นามวลีแปลง บุพพท ประพันธ์สรรพนาม ทั้งนี้ คำเชื่อมสัมพันธ์สารที่ปรากฏในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานมี 33 คำ เช่น โดย ทั้ง ทั้งนี้ แต่ เพราะ อย่างไรก็ตาม หาก ในที่สุด เป็นต้น ส่วนคำบุพพทที่ปรากฏในผลการศึกษานี้มีจำนวน 5 คำ ได้แก่ ของ ใน แห่ง พร้อมด้วย พร้อมกับ และจาก ตัวอย่างที่ 5 [6] ใช้คำบุพพท ดังนี้ ใน มีจำนวนความถี่ 6 ครั้ง ของ มีจำนวนความถี่ 3 ครั้ง อีกทั้ง มีการใช้คำสันธาน ดังนี้ จึง มีจำนวนความถี่ 6 ครั้ง และ มีจำนวนความถี่ 2 ครั้ง

คุณลักษณะความแจ่มชัด หมายถึง คุณลักษณะที่มีตัวบ่งชี้ทางภาษาที่มีการขยายความโดยให้รายละเอียด โดยมีตัวบ่งชี้ทางภาษา ได้แก่ การระบุคำศัพท์ คำแสดงหลักฐาน ทั้งนี้ การระบุคำศัพท์ที่ปรากฏในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานมี 5 คำ ได้แก่ คือ เป็น เรียก เรียกว่า หมายถึง ส่วนคำแสดงหลักฐานที่ปรากฏในผลการศึกษานี้มีจำนวน 15 คำ เช่น ดังนี้ ดังที่ แสดงให้เห็นว่า แสดงถึง การใช้วงเล็บ และจากตัวอย่างที่ 3 [9] มีการใช้การระบุคำศัพท์ คำว่า เป็น มีจำนวนความถี่ 8 ครั้ง

คุณลักษณะความเป็นปึกแผ่น หมายถึง คุณลักษณะที่มีตัวบ่งชี้ทางภาษาที่มีการสื่อความหมายทางสังคมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเพื่อสร้างความใกล้ชิดทางสังคมในกลุ่มชนเดียวกันนั้น โดยมีตัวบ่งชี้ทางภาษา ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม ที่ 1 และ 2 คำเรียกขาน คำลงท้าย และคำสร้อย

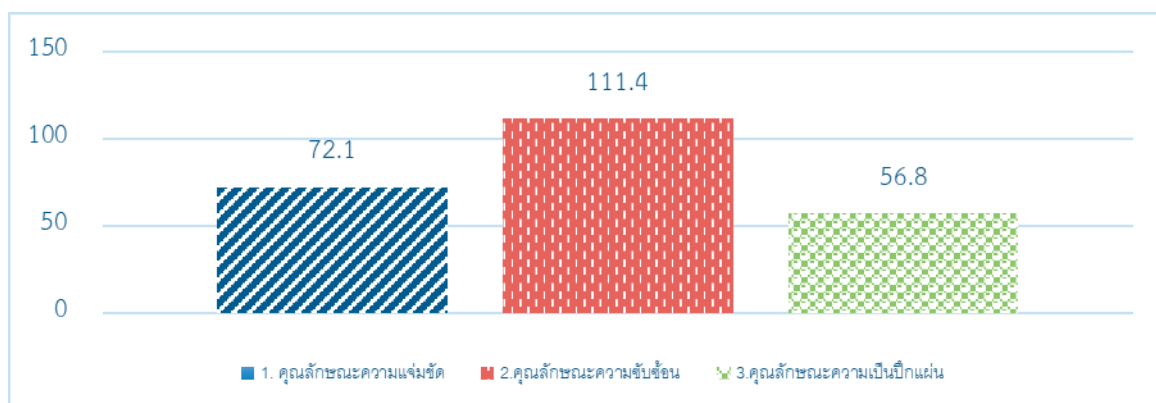
ทั้งนี้ คำบุรุษสรรพนาม ที่ 1 และ 2 ที่ปรากฏในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานมี 15 คำ เช่น ผม ฉัน อาตมา เรา ผู้ข้า แก่ เจ้า ท่าน ส่วนคำเรียกขานที่ปรากฏในผลการศึกษานี้มีจำนวน 1 คำ ได้แก่ ท่านอาจารย์ คำลงท้ายมีจำนวน 2 คำ ได้แก่ นะ นะครับ คำสร้อยมีจำนวน 1 คำ ได้แก่ ดอก

จากผลการศึกษานิตของวจนลีลาโดยวิเคราะห์จากคุณลักษณะทางวจนลีลาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการปรากฏของคำในคุณลักษณะทางวจนลีลา 3 คุณลักษณะ ในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบการปรากฏของคำในคุณลักษณะทางวจนลีลา 3 คุณลักษณะ ในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่า ซึ่งคำเชื่อมสัมพันธ์สารเป็นตัวบ่งชี้ทางภาษาที่แสดงคุณลักษณะความซับซ้อนมีความถี่ต่อหนึ่งพันคำสูงสุด จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอภาพรวมเปรียบเทียบคุณลักษณะทางวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสานดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงคุณลักษณะทางวจนลีลาในโครงสร้างสัมพันธ์สารประเภทเรื่องเล่าในหนังสือธรรมะของพระสายปฏิบัติอีสาน

จากภาพที่ 2 คุณลักษณะความซับซ้อนมีความถี่ต่อหนึ่งพยางค์ (1,000 คำ) สูงสุด คือ 111.4 รองลงมา คือ คุณลักษณะความซับซ้อน 72.1 และคุณลักษณะความเป็นพิกแผ่น 56.8 ซึ่งนัยยะของข้อมูลเชิงปริมาณดังกล่าว ผู้วิจัยกล่าวในการอธิบายผลการศึกษา

สรุปและการอธิบายผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยในโครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าที่ปรากฏในหนังสือธรรมะของพระสาวยปฏิบัติอีสานมีประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยนำมาอธิบายผล ดังนี้

1) โครงสร้างสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าเชิงประวัติและอนุทินการเดินทางมีความถี่สูงสุด อาจเป็นเพราะเป็นวิธีการสื่อสารที่ให้อรรถาธิบายที่สัมพันธ์กับพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ประวัติก่อนบวช ประวัติการชู้ต ประวัติการปฏิบัติธรรม ซึ่งเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ของพระสาวยปฏิบัติอีสาน สอดคล้องกับงานวิจัยการแสดงธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตโตของหทัยรัตน์ อยู่คล้าย [2] ด้านกลวิธีการดำเนินเรื่องโดยใช้วิธีการนำประสบการณ์ตรงมาเล่า ซึ่งเป็นการเล่าโดยใช้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในเหตุการณ์ดังกล่าว

2) การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 1 และ 2 มีความถี่สูง การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 2 คำว่า ท่าน มีจำนวนความถี่ 7 ครั้ง อาจกล่าวได้ว่า สัมพันธสารประเภทเรื่องเล่ามีลักษณะเด่นเรื่องผู้เล่าเรื่องจึงทำให้มีการใช้คำบุรุษสรรพนามที่สื่อความหมายถึงผู้ที่กล่าวถึงในเรื่องเล่า โดยไม่ต้องกล่าวถึงชื่อเฉพาะ หรือคำนามนั้นซ้ำ อีกทั้งภาษาไทยมีระดับภาษา หรือการใช้ภาษาที่ปัจจัยสถานภาพของบุคคลเป็นองค์ประกอบ จึงทำให้มีความแตกต่างระหว่างบุรุษสรรพนามที่ใช้กับพระสงฆ์กับบุคคลทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับกิตติมา อินทรมรรยและบัณฑิตา เลอเลิศยุติธรรม [13] “การใช้ เขา มัน ท่าน ในการแสดงออกถึงอำนาจในภาษา โดยเฉพาะ คำว่า เขา และท่าน ซึ่งพบมากที่สุดในชีวิตประจำวันมากกว่าทำเนียบภาษาต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ สรรพนามบุรุษ เขา และท่าน สามารถนำมาใช้ในการสร้างอำนาจให้แก่ผู้พูดได้ในระดับแตกต่างกัน โดยผู้พูดสามารถใช้สรรพนามบุรุษ ท่าน เพื่ออ้างถึงอำนาจของคณาจารย์ ปราชญ์ และผู้รู้ ซึ่งมีสถานะสูงกว่า ทำให้คนในยุคปัจจุบันเชื่อถือและทำตาม ส่วนคำว่าเขานั้น อ้างถึงคนอื่นที่อยู่ในสถานภาพที่เท่าเทียมกันผลการวิจัยดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า สอดคล้องกับการแสดงอำนาจของพระสงฆ์ในด้านการมีสถานภาพสูงกว่าฆราวาส ส่งผลให้การเลือกใช้คำที่จากความเคารพ และแผนนัยยะของอำนาจ

อนึ่ง คุณลักษณะความซับซ้อนมีความถี่สูงสุด คือ 111.4 (ต่อ 1,000 คำ) อาจเป็นเพราะสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่ามีการเชื่อมโยงข้อมูล หรือการใช้คำแทนเพื่อไม่ต้องกล่าวซ้ำ จากข้อมูลชุดหนึ่งไปยังข้อมูลอีกชุดหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยด้านคำเชื่อมสัมพันธสารของ Redeker [14] ที่ว่า “a conjunction, adverbial, comment clause, interjection that is uttered with the primary function of bringing to the listener’s attention a particular kind of linkage of the upcoming utterance with the immediate discourse context. An utterance in this definition is an intonationally and structurally bounded usually clausal unit. ” เป็นที่น่าสังเกตว่า คุณลักษณะความแจ่มชัดมีความถี่ 72.1 (ต่อ 1,000 คำ) อาจเป็นเพราะสัมพันธสารประเภทเรื่องเล่าเป็นวิธีการขยายให้รายละเอียดเพื่อสื่อความหมายสิ่งที่ต้องการอธิบาย เพื่อให้สื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน สอดคล้องกับงานวิจัยของสราวุธ แป้นทอง [15] ด้านการขยายความของพระธรรมเทศนาที่แสดงในงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีโดยใช้วิธีการให้คำนิยาม ซึ่งสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ทางภาษาที่แสดงคุณลักษณะความแจ่มชัดในงานวิจัยนี้ เช่น คำว่า เป็น คือ เรียก เรียกว่า หมายถึง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Samlee, N. (2012). *The change of language use and content in Dhamma book*. Master of Arts, Kasetsart University.
- [2] Yuklam, H. (2009). *Study on preachment of Phra Maha Sompong Talaputto*. Master of Arts Program in Thai, Rajabhat Maha Sarakham University.
- [3] Putthipinyo, K. (2008). *Dhamma propaganda in contemporary Thai society: A comparative study of Phra Maha Wutthichai Wachirametee and Dungtrin*. Master of Arts, Comparative Religion, Mahidol University.
- [4] Royal Institute. (2010). *Royal linguistics dictionary (Applied Linguistics) Royal Institute Edition*. Bangkok: Royal Institute Printing.

- [5] Luang P. M. (Purithatto). (2000). *Biography, work, and principle of Luang Pu Fun*. Bangkok: Thammasapa Printing.
- [6] Luang P. F. (2000). *Biography, work, and principle of Luang Pu Fun*. Bangkok: Thammasapa Printing.
- [7] Phra Rajanirodharangsee Kamhipanyawisit (Luangpu Thet Thetrangsi). (2006). *Dhamanuson*. Bangkok: Thammasapa Printing.
- [8] Phra Pothiyan (Cha Suphattho). (2000). *Biography, work, and principle of Luang Pho Cha Suphattho*. Bangkok: Thammasapa Printing.
- [9] Pha Dhammavisutthimongkhaon (Bua Yannasampanno). (2000). *Biography of Luang Ta*. Bangkok: Sin Sayam Printing.
- [10] Angkhapanichkij, J. (2014). *Passage analysis*. Bangkok: Thammasat Printing House.
- [11] Khamboonrueng, S. (2014). *Analysis on relationship of songs Composed by Apiwat Eurthavornsuk*. Master of Arts Program in Thai Language, Chiang Mai University.
- [12] Prasitrattasin, A. (2015). *Research report on synthesis of language of power*. Bangkok: Research Project Fund of The Thailand Research Fund.
- [13] Inthtamphan, K., & Lerlertuttitham, P. (2015). *Research report on stylistic analysis of media language thai Society*. Bangkok: Research Project Fund of The Thailand Research Fund.
- [14] Redeker, G. (1991). Linguistic markers of discourse structure. *Linguistics*, 29, 1139-1172.
- [15] Panthong, S. (2003). *Analytical study on Buddhist sermon in royal funeral rites of Princess Srinagarindra*. Master of Education Program in Thai. Srinakharinwirot University.
- [16] Thammasapa. (2000). *Biography, work, and principle of Luang Pu Man*. Bangkok: Thammasapa Printing.